

УДК 39:747+022

УКРАЇНСЬКІ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНІ ЕЛЕМЕНТИ В ІНТЕР'ЄРАХ КИЇВСЬКИХ БІБЛІОТЕК

МИХАЙЛОВА Рада, РИШКЕВИЧ Наталя,
ВИШНЕВСЬКА Олена, АГЛІУЛЛІН Руслан
Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, Україна
radami1818@gmail.com, rishkevich.no@knutd.com.ua,
vishnevskav.ov@knutd.com.ua, marsdesign@gmail.com

У роботі проведено аналіз інтер'єрів бібліотек Києва як зразків оформлення простору з використанням елементів народної художньої культури українців. Дослідження включає огляд підходів до вирішення конкретних завдань у 80-ті рр. ХХ ст. та їх вплив на сучасний дизайн приміщень.

Ключові слова: традиційна народна культура, етно-мистецькі складові сучасного дизайну, громадські споруди, декорування внутрішнього простору, середовище.

ВСТУП

У ХІХ ст. європейська художня культура відкрила естетику традиційних культур. Зразки етнічних орнаментів, предметів народного побуту, селянського житла Сходу, Африки, Австралії, Північної та Південної Америки знайшли своє втілення у проєктах багатьох видатних архітекторів. У наш час дослідження етнонаціональних елементів в дизайні залишається одним із найактуальніших напрямків. Звернення дизайнерів до народних традицій демонструють зразки як приватних будівель, так і громадських споруд, в інтер'єрах яких риси етнокультури визначають стиль, структуру облаштування, особливості меблювання. Значний інтерес, зокрема, представляють результати вивчення елементів української традиційної культури, що знайшли своє втілення в інтер'єрах бібліотек Києва.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою роботи є дослідження українських елементів української традиційної культури, етнонаціональних рис, в стилістиці декору інтер'єрів громадських споруд, а саме – київських бібліотек.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Стилізація інтер'єру бібліотек за етнонаціональними ознаками пов'язана з етнічними особливостями культури народу, з рівнем розвитку цієї культури, з загальними здобутками та досягненнями самої архітектури, а також з соціально-політичним розвитком держави, рівнем її добробуту. Основу етнонаціональної стилістики складає художня мова, яка пластично відображає міфи, звичаї, цінності, релігійні, філософські, естетичні уявлення народу. В інтер'єрі вони знаходять вираз через образи обрядових дій, фольклорні

мотиви, символи, релігійно-іконографічні елементи, стиль виробів народних ремесел. Зразками етнонаціональних стилізацій інтер'єрів є оформлення внутрішніх приміщень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1989 р.) та Національної бібліотеки України для дітей (1986 р.) у Києві.

У Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського (архітектори В. Гопкало, В. Гречина, В. Песковський), яка задумувалася як головна всеукраїнська книгозбірня, науковий та просвітницький центр, це – твори образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва: панно, гобелени, скульптурні портрети. Розташовані у головному вестибюлі центральної споруди на Голосіївському проспекті, 3, вони визначають образ закладу.

Монументальне живописне панно «Біль землі», площею у 300 м², виконане у техніці енкаустики. Зв'язуючою сполукою фарб у такому живописі є віск. Фарби наносяться у розплавленому вигляді і назавжди зберігають яскравість і чистоту тону. Створене 1989 р. художниками В. Пасивенко та В. Прядка, панно присвячувалося науці як головному досягненню людства, де історичним лейтмотивом є тема історичних подолань українського народу. Тематичним продовженням теми панно є серія портретних бюстів українських науковців на спіральному пандусі у вестибюлі, створена авторським колективом під керівництвом відомого скульптора-шістдесятника Бориса Довганя. У когорті ушавлених у світі українських вчених - організатор і перший президент Української академії наук, фундатор бібліотеки Володимир Вернадський.

Перед читальними залами знаходиться також гобелен- триптих «Витоки слов'янської писемності» розміром 7×3,5 м, створений технікою ручного ткацтва із вовни та люрексу Марією та Іваном Литовченками. Гобелен, типовий для народного побуту українців витвір традиційного ремесла та мистецтва, унаочнює матеріальну складову української історії та культури. Центральну частину гобелену займають символи створення світу та давньоруської писемності. Українську історію уособлюють творці слов'янської азбуки Кирило і Мефодій, автор першого друкованого українського словника Памво Беринда, український першодрукар Іван Федорів, політичний і освітній діяч України митрополит київський Петро Могила. Ліва та права частини триптиха присвячені еволюції засобів писемності в умовах інформатизації суспільства.

В цілому етнонаціональна тематика у творах, представлених в НБУВ, передана непрямим, опосередковано, переважно, через ключові події та постаті національної історії.

Етнонаціональні риси характеризують також стиль екстер'єру та інтер'єру Національної бібліотеки України для дітей (вул. Януша Корчака, 60). Приміщення бібліотеки, будівництво якої розпочалося у 1976 р. на кооперативних засадах з Київським механічним заводом ім. Антонова (згідно з рішенням Київської міської Ради депутатів трудящих № 1651 від 16 жовтня 1972 р.), було запроєктовано як зразок стилю соцфутуризм. За задумом радянського та американського архітектора М. Будилівського і архітектора І. Цейтліної, зверху будівля спроектована як велика розгорнута книга. Прикрашена фігурними кованими металевими решітками з зображеннями різних рослин і тварин, споруда нагадує старовинний замок. Оригінальний

проект до деталей враховував пропозиції директора бібліотеки А. С. Кобзаренко. Оформлення екстер'єру та інтер'єрів бібліотеки в етнонаціональному українському стилі здійснили відомі художники та скульптори, які і ззовні, і в середині втілили задум «храму книги».

Суттєву частку інтер'єрів складає керамічне оздоблення бібліотеки, створене скульпторкою Ольгою Рапай, відомої експериментами з фактурою, кольором, техніками, створенням об'ємних композицій і рельєфів з фаянсу, теракоти, шамоту. З середини 60-х рр. ХХ ст. вона постійно зверталася до образів українського фольклору. Її яскраві великі і малі казкові та історичні композиції прикрашають і перший, і другий поверх бібліотеки. Це керамічна композиція «Квіти», декор кімнати казок, панно «Першодрукарі».

Розташована у фойє першого поверху багатофігурна композиція «Квіти» сформована із окремих моделей у вигляді довгого стебла та вінчика. Асоціативно композиція унаочнює ідею квітучого дитинства, вирощування та плекання дитини як квітки, відомого за українськими народними прислів'ями. Мистецьким досягненням стало виконане з шамоту панно на зовнішній стіні «Кімнати казок», де зображено різних героїв з народних та авторських творів. Для створення панно «Першодрукарі» О. Рапай звернулася до народних традицій української кераміки з глазур'ю. Своє глибоке знання української народної кераміки О. Рапай творчо переосмислювала як давню народну мистецьку традицію, що зумовлювало чарівність її образів, вписаних в інтер'єр дитячої бібліотеки.

Етнонаціональних рис інтер'єрам бібліотеки додає металевий кований декор і кольорові вітражі, створені художником Олександром Миловzorовим. Працюючи з металом, склом, деревом, глиною, митець прагнув максимально посилити виразність форми. У досягненні конструктивного цілого, де пропорції, ритмічна структура, кольорове рішення склали гармонію, О. Миловzorов проникав у таїну народного мистецтва.

Традиції української народної культури утілює також gobelen, створений С. Кравченко та Є. Кравченко і розташований в інтер'єрі бібліотеки. Килимарство, відоме за літописними джерелами з часів Київської Русі (друга пол. XI- поч. XII ст.), у XV- XVII ст. увійшло в ремісничу традицію України і зазнало значного розвитку, а у XVIII ст. досягло своїх вершин. Виразність і колористична пластика gobелену Світлани та Євгенії Кравченко, відображає тяжіння до ліричних мотивів природи (С. Кравченко) та української символіки (Є. Кравченко).

При вході до бібліотеки, відвідувачів зустрічала арка, оформлена як своєрідна галерея письменників, представлених від Гомера до В. Шекспіра і від Т. Шевченка – до Л. Українки й П. Тичини. Її автором є, як і в НБУВ, Борис Довгань.

Підсумовуючи, зазначимо, що звернення до етнонаціональної тематики в оформленні інтер'єрів НБУВ та НБУД носило декларативний характер. Створені у радянські часи інтер'єри бібліотек відобразили вимоги до їх оформлення в дусі тогочасної державної національної політики, що проголошувала розквіт національних культур всіх республік СРСР. Схожість художніх завдань та їх реалізація у творах в обох бібліотеках (наявність

гобеленів, скульптурних творів, панно) свідчить про однотипність вимог, які ставилися до митців. Отже, використання українських традицій відбувалося способом їх «фільтрації» та переробки до рівня широких узагальнень, при яких залишалася лише векторна орієнтація на етнонаціональні джерела. Вона полягала, скоріше, у позначках, якими виступали традиційні українські ремесла - килимарство, деревообробка, обробка металу, скловиробництво, окремі прийоми декору та орнаменталії тощо.

Однак, завдяки таланту і професійності майстрів, фаховому підходу до виконання творів, усвідомлення їхнього значення в інтер'єрі, реалізація офіційного завдання набула мистецького рівня. У трактуванні образів в гобелені НБУВ поняття етносу поєднується з поняттям нації, народу, що проходить етапи еволюції через наукове пізнання. У творах прикладного та монументального мистецтва НБУД трактування етнічних образів розгортається через поняття національного в режимі «міф» та «казка».

ВИСНОВКИ

Досвід використання етнонаціональної спадщини в дизайні інтер'єру громадських споруд, зокрема бібліотек, має суттєве значення. В умовах розвитку електронних комунікацій, коли бібліотека перестає бути книжковим архівом, перетворюючись на культурний простір з власною ідеєю та атмосферою, етнонаціональні риси інтер'єру набувають особливого змісту презентації країни та досягнень її народу.

В сучасних умовах дизайнерський підхід дозволяє досягти у застосуванні етнонаціональних елементів в інтер'єрі бібліотек якісно нового рівня.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амелеченко, Ю. Новий простір бібліотеки: популярність, репутація, бренд. Бібліотечна планета. 2018. №1. С.17-19.
2. Михайлова Р. Д., Плисюк Ю. О. Українські етнічні елементи в дизайні сучасного готельного інтер'єру: витоки та особливості. Art and design. 2019. №4. С 58-67. DOI: <https://doi.org/10.30857/2617-0272.2019.4>.

MYKCHAILOVA R., RYSHKEVYCH N., VYSHNEVSKA O., AHLIULLIN R. UKRAINIAN ETHNO-NATIONAL ELEMENTS IN THE INTERIORS OF KYIV'S LIBRARIES

This work conducts an analysis of the interiors of Kyiv's libraries as examples of space design utilizing elements of Ukrainian folk-art culture. The study includes a review of approaches to solving specific tasks in the 1980s and their impact on contemporary room design. It reveals the peculiarities of historical experience in using elements of traditional Ukrainian culture in public interiors, which is a certain stage in the formation of specific directions of contemporary domestic design.

Key words: *traditional folk culture, ethno-artistic components of contemporary design, public buildings, interior space decoration, environment.*